

A MAGYAR GYÁRIPAR JÖVŐJE

A MAGYAR GYÁRIPAR megteremtésében főleg két követelmény játszott fontos szerepet: az őstermelésben nem foglalkoztatható népfeleslegeknek munkához juttatása és a belső piac iparcikkszükségletének az ellátása. Az iparfejlesztés elmúlt 16 esztendeje jórészt meghozta a várt eredményeket. Az ipartelepek száma ez idő alatt 2.124-ről 3.629-re, a termelés értéke pedig 979-4 millió pengőről 2.555-3 millió pengőre emelkedett. A gyár-
ipar jelentős tényezővé vált az ország gazdasági életében.

Mindezek az eredmények nem győzték meg a kétkedőket. A közgondolkodás általánosságban most is bizalmatlanul nézi az iparosodást és kevésbé méltányolja törekvéseit. Gyakran vetődik fel a kérdés, vajjon csakugyan eleget tett-e a gyár-
ipar az alapvető követelményeknek és a bírálatok szempontjainak egyik legfontosabbika a népfeleslegek foglalkoztatásának az ügye. Érthető ez az aggodalom. Szociális problémáink sorában vezető helyen az agrármunkásság lecsapolása, kellő foglalkozáshoz juttatása áll. Ennek egyik útja az iparosodás. Az agrárproletáriátus levezetésének ezt a fontos lehetőségét legutóbb e hasá-
bokon Kerék Mihály kétkedően ítélte meg. Valóban, ha a gyár-
ipar nem tudna megfelelni e feladatának ekkor — ha egyéb szempontok meg is maradnak — a további iparfejlesztés egyik döntő érve értéktelenné válnék. Szemlét kell tartani tehát az eddigi eredmények felett, hogy megállapíthassuk: eleget tett-e a magyar gyár-
ipar a követelményeknek.

Gyár-
iparunkat általában a vámtarifa megalkotásának az évétől, 1925-től számítják. Helytelen ez a kiindulás, mert az iparfejlesztés 1921-ben vette kezdetét. Az összeomlást követő valutazavarok megnehezítették a behozatalt és így kedveztek a hazai ipar megindulásának. 1921-től 1925-ig 1.036 ipartelep létesült, míg az 1925—1936. években összesen 469 új üzemtet állítottak fel. Gyár-
iparunk alapjait tehát még a vámtarifát megelőzően rakták le, eredetét 1921-től kell számítani.

A gyár-
ipari munkásfoglalkoztatás adatainak az elbírálásnál is figyelembe kell venni egy-két eddig elhanyagolt szempontot. A statisztika még 1912-ben kelt rendelkezés alapján sorozza az üzemeket a gyár-
ipar kategóriájába, míg az 5—20 munkást és megfelelő erőgépeket foglalkoztató üzemek jórészt a kisipar csoportjába kerültek. A technika fejlődése áttörte a régi határokat és ezek az üzemek is tulajdonképpen a gyár-
iparhoz volnának sorozhatók. A helytelen séget észrevette a statisztika is és 1935-ben ezekre az üzemekre közép-

ipari adatfelvételt hajtott végre. Ennek a kategóriának munkásfoglalkoztatási adatait szintén számadásba kell vonni, már azért is, mert ezek az üzemek részben a nagy-gyáriparnak végeznek munkát, részben pedig az iparfejlesztés eszközeinek a hatására elmaradt külföldi árubehozatal pótlására rendezkedtek be. Ugyancsak számadásba kell venni a kohászat, valamint a magyar gyáripár nyersanyagát kitermelő vas- és egyéb ércbányászat munkáslétszámát, továbbá azt a munkástömeget is, amely a magyar gyárüzemek által felhasznált szénmennyiséget kitermeli. Ezek a kategóriák összevéve adják a gyáripárunk által foglalkoztatott munkástömeget, melynek adatai a következők:

	1921.	1936.
gyáripár által foglalkoztatott munkások	158.928	265.152
középipar „ „	32.000	53.220 ¹
kohászat, ércbányászat	1.369	2.800 ¹
ipart-ellátó szénbányászat	18.894	18.704
Összesen	211.191	339.876

Az iparfejlesztés 16 éve alatt a gyáripár 128.685 embert állított munkába és ez a létszám az eltartottakkal együtt 289.385 főt tesz ki. Az eltartottak számát feltétlenül figyelembe kell venni, mert hiszen ezeket is a népfeléből szívta fel az iparosodás és a mezőgazdasági munkásréteg számának a megállapításánál az eltartottak ugyancsak mint munkára várók, vétettek számításba. Ilyen alapon állapíthatjuk meg azt is, hogy a magyar gyáripár a foglalkoztatottak 1936. évi létszámát véve alapul 764.721 egyén megélhetését biztosítja. (A helyes számítás tulajdonképpen megkövetelné, hogy a gyáripári munkanélkülieknek családtagjaikkal együtt mintegy 40.000 főre becsülhető számát is figyelembe vegyük.)

A gyáripár foglalkoztató erejének a vizsgálatánál figyelembe kell venni még a tisztviselői létszámot.

	1921.	1936.
tisztviselők a gyáripárban	17.797	22.042
a bányászatban	2.493	2.543
összesen	20.290	24.585

Itt is 4.295 főnyi gyarapodás mutatkozik (eltartottakkal 9439 személy), ami azért is figyelemreméltó, mert enyhítette azt a feszültséget, amely az érettségizettek, diplomások munkátlanságából sűrűsödött és a gyáripár nélkül még súlyosabban jelentkezett volna.

Az ipari népesség növekedését a népszámlálás adatai is mutatják. 1920—1930 között az ipari keresőnépesség számában 207.000 főnyi gyarapodás mutatkozott. Ennek nagyrésze a gyáripár fejlődésének a javára tudható be, amennyiben a foglalkoztatott munkások száma az idő alatt (fenti szempontok szerint) 82.817 fővel nőtt meg. Ehhez kell tudni a becslés szerint mintegy 41.000 főnyi gyáripári munkanélkülit, vagyis az összes szaporodás ebben a termelési ágban 123.817 személy volt. Ugyanez idő alatt a mezőgazdasági keresőnépesség száma a népszámlálási adatok szerint 95.250 fővel fogyott, amiből

¹1935 évi adatok alapján történt becslés, a mutatkozó fejlődés figyelembevételével.

jogosan következtethetünk arra, hogy az iparosodás nemcsak a saját népessége szaporodásának biztosított munkát, hanem a mezőgazdaságot a munkásfeleslegek nyomása alól némileg tehermentesíteni tudta. Ezt a megállapítást alátámasztják dr. Széli Tivadar számításai, amelyek szerint „az 1920—1930-as évtized alatt is az ipar a tényleges népszaporodásnak több mint felét abszorbeálta. A hazánkban 1920—1930-ig mutatkozott 698.117 főnyi népszaporulatból egyedül az iparra (kis- és nagyipar) 358.502 lélek, vagyis 51,4 százalék esik“.

Mindehhez hozzáfűzhetjük még, hogy az utolsó népszámlálás évtizedében az ipari népességnek az össznépeséghez viszonyított aránya az 1920. évi 19-1 százalékról 21,7 százalékra emelkedett. A gyáripár tehát az adott lehetőségekhez viszonyítva teljesítette népességfelszívó feladatát. Miként felel meg ennek a jövőben, erre csak a további fejlődési lehetőségek megállapítása adhat útmutatást.

Gyáripárunk fejlődésének további útját részben az eddigi vonal tovább folytatásában, vagyis a hazai fogyasztás-ellátásban kell keresnünk. Ennek a lehetőségei:

1. A külföldi iparcikk-behozatal kiszorítása. Ez a követelmény pontosan közrejátszott a magyar iparfejlesztésben és eredménye kielégítheti a reményeket. 1925-ben iparcikk-szükségletünknek még 18,5 százalékát kellett külföldről beszerezni, míg 1936-ban már csak 4,3 százalékának a behozatalára volt szükség. Ebben az évben összes iparcikk-behozatalunk 110,2 millió pengőt tett ki. Ennek túlnyomó részét hazai forrásokból is fedezhettük volna. A behozatalt nem annyira a szükségesség, mint inkább kereskedelmipolitikai megfontolás indokolta. Ez irányban tehát szűkek gyáripárunk továbbfejlődési keretei.

2. Iparcikk-kivitel növelése. E téren állandó fejlődés mutatkozik. 1934-ben 87,4 millió, 1936-ban már 108,4 millió pengőt tett ki a készárukivitel, amihez még ugyanezen években 29,7, illetve 44,4 millió pengő értékű félgyártmányexport is csatlakozott. A gyáripár technikai felszerelése a legtöbb iparágban teljesen modern, úgyhogy versenyképességünk a további fejlődést e téren lehetővé teszi. A belföldi és kiviteli célokra termelt iparcikkek aránya nem kedvezőtlen. 1935. évi adatok szerint összes ipari termelésünknek 7-5 százaléka került kivitelre és ez az arány azóta sem változott. A belföldi áralakulást terhelő esetleges külföldi árverseny nem befolyásolhatja túlságosan a belföldi árszínvonalat. A kivitelben tehát még sok lehetőség van.

3. Az ipar által teremtett fogyasztás növekedése. Az iparosodás maga teremtette fogyasztásnövekedést sokan kétségbevonják. 1925-ben fejenkénti iparcikkfogyasztásunk 278 pengő volt, 1936-ban 280 pengő. Csekély különbség mutatkozik csak, de figyelembe kell venni, hogy ugyanez idő alatt az összes iparcikkfogyasztás értéke 182,8 millió pengővel növekedett. Mivel a mezőgazdasági népesség iparcikkfogyasztása az azóta kedvezőtlenebbé vált kereseti viszonyok mellett nem javult, hanem, sajnos, inkább romlott, így feltételezhetjük, hogy az iparcikkfogyasztási többlet a szaporodó ipari népesség (városi lakosság) javára esik.

4. A mezőgazdasági munkabérek megjavítása. Az agrárproletáriátus úgyszólván semmi iparcikket nem fogyaszt, mert arra kereset-

ből nem telik. A „hárommillió koldus“ helyzetének a jobbrafordulása jelenti a magyar ipar legnagyobb fejlődési lehetőségét. A fogyasztásból teljesen kizárt e hatalmas rétegnek fogyasztóképesse tétele, mai ipari termelésünknek, mintegy 25—30 százalékkal való megnövekedését jelentheti. A napszámberék, kereseti viszonyok szükséges megjavítása, amihez a kisbirtokosréteg fogyasztóképesseégének javulása is csatlakozik, erősen megnövelheti a belső piac jelentőségét.

5. A népesség természetes szaporodása szükségszerűen fokozza az iparcikkfogyasztást. De következménye az is, hogy

6. agrártermelésünk kiviteli hányada állandóan csökken. A szaporodó népesség az eddig nagyjából változatlan agrártermelési keret mind nagyobb részét veszi igénybe. Egy felnőtt férfire eső átlagos élelmiszerfogyasztás 1925/26-ban 3.184, 1935/36-ban 3.244 kalória volt, vagyis nagyjából változatlan. A belföldi élelmiszertermelés kalóriaértékének 1925/26-ban 73,8 százaléka, 1935/36-ban 84,8 százaléka esett a belföldi fogyasztásra. Ez az emelkedés a népszaporodás következménye és azt jelenti, hogy változatlan termelés, fogyasztás és népszaporodás mellett a belföldi élelmiszertermelésnek ma még a kivitelre eső 15,2 százalékos hányada további 10 év alatt elenyészik, vagyis agrártermékek-ből nem lesz kiviteli feleslegünk.

Ha pedig az élelmezési viszonyoknak — különösen az agrárnépességénél — szükséges megjavítását is figyelembe vesszük (ez javuló napszámberénél feltétlen bekövetkezik), akkor ez a várt helyzet még előbb is időszerűvé válhat.

A következmények két irányban várhatók. Ha fenn akarjuk tartani agrárkivitelünket, akkor többtermelésre lesz szükség, ami intenzívebb gazdálkodást, több munkás foglalkoztatását, tehát több iparcikkfogyasztást is jelent. Ha pedig arra rendezkedünk be, hogy agrárcikkeinket itthon fogyasszuk: ez a világgpiactól független, tetszés szerint alakítható, tehát valószínűleg magasabb terményárakat jelent. Következik ebből az agrártermelés kedvező és állandó rentabilitása, ez pedig szintén nagyobb iparcikkfogyasztáshoz vezet.

Ezek az iparfejlődési lehetőségek azt mutatják, hogy nemcsak az adott fogyasztási keretek betöltésére kell törekednie az iparnak, hanem a fogyasztás megnövelésére is. De észrevehető az a közvetlen hatás is, amit a helyes agrárpolitika az iparfejlődésre gyakorol.

A továbbhaladásnak e megadott irányától függetlenül határozottan megállapítható, hogy a magyar gyáripár fejlődésében és fejlesztésében fordulóponthoz érkezett el. Minden új ipar — s így a mienk is — megindulásakor a legkisebb ellentállást, a legkönnyebb megoldást keresi és ez a fogyasztási cikkek előállítására. Később a fejlődés — ha egészséges — eljuttatja ahhoz a ponthoz, amikor biztosabb támaszt, saját nyersanyagbázist akar teremteni. Ennek ideje most érkezett el.

A magyar gyáripárt gyakran illették „üvegházi“ jelzővel, azért, mert termelésében külföldi nyersanyagokra támaszkodik. E vádban van némi igazság, mert a hazai nyersanyagtermelésre való berendezkedésnek már előbb kellett volna bekövetkeznie. De tudnunk kell azt is, hogy ezen a téren már igen komoly eredmények mutatkoznak, másrészt pedig régi „ipari országok, sok vonatkozásban még kedvezőt-

lenebb helyzetben vannak. Az eddig elért eredmények igazolására szolgál, hogy 1930-ban a gyáriparunk által felhasznált nyersanyagoknak 30 százaléka, míg 1936-ban már csak 20 százaléka származott külföldről. Külföldi iparok nyersanyaghelyzetére pedig jellemző, hogy például az osztrák textiliparról (ennek létjogosultságát senki nem vonja kétségbe) dr. Edmund Grünsteidl, a bécsi Kereskedelmi és Iparkamara Iparpártoló Intézete nyersanyagosztályának a vezetője ilyen megállapítást tesz: „A nyersanyagokat legnagyobbbrészt importálni kell. Pamutot, jutát és selymet teljes mértékben, míg kenderből, lenből gyapjúból és műselyemből számottevő a saját termelés. Jelenleg a gyapjúszükséglet 95 százaléka külföldről fedeztetik és csak 5 százaléka belföldi eredetű. A selyemgubótermelés meghonosításához meg kell jegyezni, hogy a kiterjedt hernyótenyésztéshez Ausztriában minden feltétel hiányzik... A mi leginkább üvegházinak tartott textiliparunk ennél jóval kedvezőbb nyersanyaghelyzetben van.

Gyáriparunk tehát a természetes fejlődés és egyéb körülmények hatására elérkezett a hazai nyersanyagtermeléshez. Ennek nemcsak gazdasági, hanem lélektani vonatkozásai is vannak. Agrárországban a gazdasági ténykedés akkor értékelt és befogadott, ha a földdel való kapcsolata megállapítható. Ha ez nem is jelentkezik tudatosan, létét a tények igazolják és szükségszerűen következik az agrártermelésnek évszázadok folyamán a közfelfogásba is felszívódott szelleméből.

Az őstermelés állandó kapcsolatban van a földdel, mindent onnan kap, mindent ahhoz mér, tehát más tevékenységénél is kapcsolatban látja a megalapozottságot. Ezt a szálát, amely az ipart a magyar étellel szorosán összefűzné, nem érzi kellően a gazdaságilag amúgy is képzetlen közvélemény és különösen az agrárfelfogás. Éppen emiatt várható a továbbfejlődés ez új irányától kedvező lélektani hatás, amit kiegészít még az is, hogy e kapcsolat megszilárdulása által az agrártermelés érdekeltté válik a magyar gyáripar létében.

Fentebb közölt adatokból kitűnik, hogy az anyagi nyersanyagforrásokra való átállítás már megkezdődött és meglazult iparunknak a külföldhöz kötöttsége. Ipari nyersanyag és félgyártmány behozatalunk azonban még tetemes értékkel jelentkezik a külkereskedelmi mérlegben és 1936-ban 262,7 millió pengővel összbehozatalunk 60,7 százalékát tette. Ennek a tételnek jelentős része olyan nyersanyag, amit Magyarországon előállítani nem lehet, de komoly hányada az, amelynek a termelésére, gyártására be lehet rendezkedni.

A magyar gyáriparnak hazai nyersanyagforrásokra való beállítása részben mezőgazdasági, részben iparfejlesztő jelentőségű. A szükséges nyersanyagok egy részét a hazai agrárgazdaság állíthatja elő és ez nemcsak új termelési lehetőségeket, de biztos értékesítést is jelent. Gyapjú, len, kender, selyem, olajosmagvak, cserzőanyagoknál, csak a mai behozatali keretet figyelembe véve, mintegy még 20 millió pengő értékű mezőgazdaságtermelte anyagra van szüksége gyáriparunknak. Ha ehhez vesszük még az eddig importált félgyártmányok előállításának megkezdése esetén szükséges agrártermékeket, akkor — ugyancsak a mai termelési keret esetén — 45—50 millióra becsülhetjük ezek értékét. Ez esetben még nem vettük figyelembe azokat a lehető-

ségeket, amelyek pamutnak részben lennel, jutának kenderrel, stb. helyettesítésénél adódhatnak.

Az iparilag előállított nyersanyagok, félgyártmányok gyártására való berendezkedés az ipar fejlődésének új irányát jelenti. Ez a folyamat tulajdonképpen csak most indul meg. Legfontosabbakat említve: marónátron, cserzőanyagok, cellulóze, műselyem, alumínium gyártása, részben a közelmúltban kezdődött meg, részben most van készülóban. Ezeknek hazai előállítása kb. 40—50 millió pengővel növeli meg gyáripari termelésünk értékét. Az újabb műanyagok: műrost, mübenzin, stb. gyártásának szükségszerű elkövetkezése, ugyancsak nagy értékötobblettel jelentkezik majd s ha ehhez hozzáveszük az idehaza előállítható félgyártmányokat, akkor nem túlzott—a mai fogyasztást feltételezve — a 80—90 millió pengős értékötobblet.

Jelentős tételek ezek, s jelentőségük még fokozódik, ha az iparcikk-fogyasztás várható emelkedését követő nagyobb ipari termelés több nyersanyag felhasználását számításba vesszük. Nem túlozunk tehát, ha gyáriparunk új fejlődési irányát kellően értékeljük.

Ezzel az új fejlődési iránnyal új problémák is felvetődnek, fgy elsősorban az, hogy az ország mai tőkeállapota lehetővé teszi-e még ezt a sok befektetést igénylő folyamatot. Minden józan gazdaságpolitika törekvése a saját tőkével dolgozó gyáripar, amelynek termelését, hitelkamatok és hitelintézeti érdekek nem befolyásolják. Gyáriparunk ebben a vonatkozásban is fordulóponthoz érkezett. Az iparvállalatok tekintélyes része függetlenül a hitelszervezettől. Nem becsüljük túl a magyar gyáripar tőkeerejét és nem túlozzuk az elmúlt években történt öninvestíciók jelentőségét, de a saját tőkék gyarapodását egészségesnek tartjuk főleg a továbbfejlődés szempontjából. Gyáriparunk önmagában — hitelintézeti támogatással pedig feltétlenül — is elég erős ahhoz, hogy a nyersanyaggyártáshoz szükséges investíciókat maga elvégezze. Nem kell tehát ehhez a gazdasági élet egyéb területeiről elvonni a szükséges tőkét.

Nem kevésbé fontos kérdés a nyersanyagtermeléssel kapcsolatban az, hogy miképpen történjék a berendezkedés, különösen azokban az esetekben, amikor a mezőgazdaság termelte nyersanyagok feldolgozásáról van szó. Pontosabban: nyers- vagy félkészállapotban adja-e át a mezőgazdaság az iparnak a produktumokat. Hazai anyagokból történő cellulózegyártásnál, olajosmagvaknál stb. fontos ez a kérdés, mert a melléktermékeket az agrárüzem használhatja. De fontos az ipar decentralizálása, munkásfoglalkoztatás szempontjából is, amit nemcsak az itt említett nyersanyagtermelésnél, de az összes többi fejlődési lehetőség kihasználásánál is szem előtt kell tartani.

A MAGYAR GYÁRIPAR jövő fejlődése tehát biztosítva van, a lehetőségek a fogyasztási cikkek gyártása és a nyersanyagtermelés vonalában egyaránt adottak. Ezeknek a lehetőségeknek a vizsgálata megmutatta, hogy a jövőben szervezesebben összekapcsolt ipar- és agrárpolitikára van szükség. Az ipar fejlődésének elősegítése nem képzelhető el gazdaságilag és szociálpolitikailag helyes és eredményes agrárpolitika nélkül, ennek támogatása tehát fontos érdeke az iparnak.

Az agrárpolitikának pedig gondolnia kell az iparra, mint nyersanyag- és élelmiszerfogyasztóra és a mezőgazdasági munkásfelesleg felszívójára.

Ezekután felelhetünk csak arra a kérdésre, hogy a gyáripár a jövőben miként tud megfelelni az agrármunkásfelesleg felszívásával kapcsolatos feladatának. Agrárrésről leggyakrabban a hárommilliónyira becsült agrárproletáriátust állítják szembe a gyáripár munkásfoglalkoztatási képességével. Ez helytelen, mert csak a munkakeresőket szabad figyelembe venni, az eltartottak nélkül és ezek közül is csak annyit, amennyit a mezőgazdaság nem tud foglalkoztatni. Matolcsy Mátyás becslése szerint a mezőgazdaságban ma mutatkozó kellően nem foglalkoztatott munkásfelesleg 250.000 főre tehető. Intenzív gazdálkodás és helyes földreform ebből a tömegeből mintegy 150.000 munkásnak tud kellő foglalkoztatást biztosítani, marad tehát 100.000 fő, amelynek jövőben való foglalkoztatásáról a magyar iparnak kell gondoskodnia. Van-e ennek lehetősége?

E kérdésnél figyelembe kell venni, hogy ha az ipar továbbfejlődéséről van szó, akkor semmi esetre sem választható olyan élesen ketté a gyáripár és kisipár, mint ahogy az a közvéleményben sok esetben történik. A kisipár fejlődése részben a gyáripari termelés fejlődésétől is függ, hiszen igen sok esetben a kisiparos a gyáriparnak dolgozik, vagy az általa meghagyott hézagokat tölti ki munkájával. Helyes kisipárpolitika esetén a kisipár érdekei egyezők lehetnek a gyáriparral és fejlődése is azonos vonalban haladhat előre.

Az ipar által a jövőben felszívásra kerülő mezőgazdasági munkásfelesleg lehetőségének elbírálásánál a jelen helyzetet és a jövőt egyaránt figyelembe kell venni. Az erős ütemben megindult ipari szociálpolitika a 48 órás munkahéten keresztül már a közeljövőben is meg fogja növelni — még a mai termelési keretek esetén is — a munkáslétszámot. Ezek az intézkedések tulajdonképpen csak most terjednek ki a gyáriparra és legalább két esztendőre vesz igénybe, amíg a gyári termelés minden vonatkozásában megvalósul. Valószínű, hogy a 48 órás munkahét következménye a mai gyár- és kisipari munkáslétszámnak mintegy 10 százalékkal való megnövekedését hozza magával, ami 40.000 embernek munkába állítását jelentheti.

Ehhez csatlakozik iparunknak nyersanyagtermelésre való berendezkedése és ezzel kapcsolatosan új üzemek felállítása. A munkásfoglalkoztatás a fejlődés eme vonalában egyelőre megbecsülhetetlen, mert hiszen még nem alakult ki, hogy ez a berendezkedés milyen ütemben történik és a szükséglet milyen hányadára terjed majd ki. Kétségtelen azonban, hogy számottevő munkástömeget foglalkoztathat a nyersanyaggyártás. A fogyasztásicikkgyártó iparok további fejlődése — aminek szükségszerűen be kell következnie — ugyancsak fel fogja szívni, természetesen csak a távolabbi jövőben, a mezőgazdaságban mutatkozó munkásfelesleg egy részét. Így nyugodtan állíthatjuk: hogy a magyar ipar a jövőben eleget fog tenni a várakozásnak és képes lesz arra, hogy a fentebb említett 100.000-nyi mezőgazdasági munkásnak foglalkoztatásáról gondoskodjék.

KECSŐ ISTVÁN